

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОЛЕКУЛЯРНОЇ БІОЛОГІЇ І ГЕНЕТИКИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту
молекулярної біології і генетики
НАН України
академік НАН України

_____ М.А.Тукало

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
У ІНСТИТУТІ МОЛЕКУЛЯРНОЇ БІОЛОГІЇ І ГЕНЕТИКИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ**

Київ-2021

1. Загальні положення

1.1. Положення про організацію освітнього процесу в Інституті молекулярної біології і генетики НАН України (далі Положення) регламентує організацію освітнього процесу підготовки осіб, які навчаються у аспірантурі та докторантурі Інституту молекулярної біології і генетики НАН України (далі ІМБГ НАНУ) для здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії та наукового ступеня доктора наук.

1.2. Освітній процес в ІМБГ НАНУ спрямований на підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації, здатних до інтеграції у світовий науковий простір.

1.3. Організація освітнього процесу з підготовки докторів філософії здійснюється з дотриманням вимог державних стандартів зі спеціальності 091 «біологія», за освітньою-науковою програмою, навчальними та робочими навчальними планами, індивідуальними нормативами.

1.5. Здобуття вищої освіти на кожному рівні передбачає успішне виконання освітньо-наукової програми для присудження відповідного ступеня вищої освіти:

- доктор філософії;
- доктор наук.

1.6. Форма навчання в аспірантурі та докторантурі ІМБГ НАНУ – очна.

1.8. Навчання здійснюється за кошти державного бюджету, за кошти фізичних та юридичних осіб тощо.

1.9. Науково-освітня робота та викладання в ІМБГ НАНУ здійснюється українською й англійською мовами.

1.10. Організація освітнього процесу відбувається відповідно до Конституції України, Законів України «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», нормативних актів Міністерства освіти і науки України, а також на підставі таких документів ІМБГ НАНУ:

- Статут ІМБГ НАНУ;
- Правила прийому до аспірантури ІМБГ НАНУ;
- Освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії в аспірантурі Інституту молекулярної біології і генетики НАН України за спеціальністю 091 – Біологія

2. Прийом до аспірантури та докторантиури

2.1. Прийом на навчання до ІМБГ НАНУ здійснюється на конкурсній основі відповідно до Умов прийому на навчання до закладів вищої освіти, затверджених Міністерством освіти і науки України.

2.2. Правила прийому затверджуються Вченою радою ІМБГ НАНУ щороку.

2.3. Прийом заяв та документів на вступ до аспірантури та докторантиури ІМБГ НАНУ, конкурсний відбір, (складання екзаменів та проведення

співбесід), зарахування на навчання для здобуття освітніх ступенів доктора філософії та доктора наук визначаються правилами прийому.

2.4. За результатами прийому здобувачі зараховуються до аспірантури та докторантури ІМБГ НАНУ на підставі наказу директора ІМБГ НАНУ. Аспірантам і докторантам видаються посвідчення.

3. Планування освітнього процесу

3.1. Організація освітньо-наукового процесу в ІМБГ НАНУ ґрунтується на дотриманні державних стандартів, використання світового досвіду, що передбачає теоретичну, практичну підготовку здобувачів та стажування в навчальних закладах, наукових установах.

3.2. Освітня програма – система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного рівня вищої освіти;

3.3. Структурно-логічна схема підготовки – наукове і методичне обґрунтування процесу реалізації відповідної освітньо-наукової програми підготовки.

3.4. Навчальний план – нормативний документ, що визначає зміст і організацію освітнього процесу за конкретною спеціальністю на основі відповідної освітньо-наукової програми.

Обсяг освітньої складової освітньо-наукової програми для здобуття ступеня доктора філософії в ІМБГ НАНУ складає 46 кредитів ЄКТС.

3.5. Навчальний план складається з нормативної та вибіркової частин на основі відповідної програми та визначає:

- перелік та обсяг нормативних і вибіркового навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність їх вивчення;
- конкретні форми та обсяг проведення навчальних занять;
- графік освітнього процесу;
- форми, кількість та способи поточного, підсумкового контролю, атестації.

3.6. Нормативна та вибіркова частини та їх обсяг визначаються відповідною програмою та вимогами ІМБГ НАНУ.

3.7. Робочий навчальний план – нормативний документ, що складається для кожного курсу (року навчання) на основі навчального плану спеціальності та за результатами вибору аспірантами дисциплін з вибіркової складової на поточний навчальний рік, і визначає конкретні форми та обсяг проведення навчальних занять, форми і засоби контролю та атестації.

Робочий навчальний план складає кафедра біології ІМБГ НАНУ, візуе гарант освітньо-наукової програми та затверджує директор ІМБГ НАНУ.

Всі затвержені Вченою радою ІМБГ НАНУ зміни до навчального плану відображають у робочому навчальному плані.

3.8. Навчально-методичний комплекс дисципліни складає викладач для кожної навчальної дисципліни за освітньо-науковою програмою підготовки докторів філософії. Цей комплекс розглядає гарант освітньо-наукової програми, кафедра біології ІМБГ НАНУ та затверджує директор ІМБГ НАНУ.

3.9. Відкриття або закриття спеціальності здійснюється згідно з чинним законодавством.

3.10. Відповідальність за якість професійної підготовки осіб, які навчаються, несуть гарант освітньо-наукової програми, Вчена рада ІМБГ НАНУ, вчений секретар, кафедра біології ІМБГ НАНУ, наукові керівники аспірантів у межах наданих їм повноважень.

3.11. Особливості організації навчання, контролю, атестації здобувачів вищої освіти за освітньо-науковим ступенем доктора філософії, науковим ступенем доктора наук, здобувачів визначається постановою КМУ від 23.03.2016 №261 “Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)” та порядком підготовки здобувачів освітньо-наукового рівня доктора філософії, наукового рівня доктора наук в ІМБГ НАНУ.

3.12. Навчання здобувачів ступеня доктора філософії у ІМБГ НАНУ за освітньо-науковою програмою зі спеціальності 091 «біологія» здійснюється на основі індивідуального планування.

Індивідуальний навчальний план аспіранта - це нормативний документ ІМБГ НАНУ, за яким особа навчається в аспірантурі ІМБГ НАНУ. Індивідуальний навчальний план містить перелік нормативних та вибіркових дисциплін відповідно до робочого навчального плану, а також основні завдання наукової частини освітньо-наукової програми.

3.13. Вибіркова навчальна дисципліна може бути включена до робочого навчального плану наступного навчального року за умови її обрання більшістю голосів аспірантів.

3.14. Порядок вибору дисциплін роз'яснюється здобувачам одразу після оприлюднення наказу про зарахування. Процедура вибору дисциплін відбувається наступним чином: 1) ОНП містить ряд дисциплін вільного вибору аспіранта, чотири з яких здобувач разом з науковим керівником обирає з урахуванням тематики та специфіки майбутньої дисертаційної роботи. 2) Перелік вибіркових дисциплін для кожного аспіранта затверджується з урахуванням того, щоби одна-дві (з чотирьох можливих) відповідали напрямку та тематиці дисертаційного дослідження аспіранта, а інші були дотичними до неї. 3) Аспіранти протягом 7 днів з дня зарахування

подають інформацію щодо вибору дисциплін в службу Вченого секретаря ІМБГ НАНУ. 4) Кафедра біології ІМБГ НАНУ формує розклад занять аспірантів та здобувачів з урахуванням обраних дисциплін до 16 листопада кожного року.

3.15. За результатами запису на вибіркові дисципліни кафедра біології ІМБГ НАНУ готує робочий навчальний план для затвердження директором ІМБГ НАНУ.

3.16. За організацію запису на вибіркові навчальні дисципліни, повне, своєчасне і якісне виконання робочих навчальних планів, відповідність рівня підготовки до вимог стандартів вищої освіти та ІМБГ НАНУ відповідають завідувач кафедри біології ІМБГ НАНУ, вчений секретар ІМБГ НАНУ, гарант освітньо-наукової програми, Вчена рада ІМБГ НАНУ, за підготовку та виконання навчально-методичних комплексів дисциплін – викладачі; за виконання індивідуальних навчальних планів – здобувачі вищої освіти та їхні наукові керівники.

3.17. Графік освітнього процесу – нормативний документ ІМБГ НАНУ, який визначає конкретні терміни проведення занять, практик, поточного, підсумкового контролю, атестацій, канікул. Графік освітнього процесу складається на навчальний рік і затверджується директором ІМБГ НАНУ.

4. Форми організації навчання

4.1. Освітній процес у ІМБГ НАНУ здійснюється за такими основними формами:

- навчальні заняття;
- виконання індивідуальних завдань;
- самостійна робота аспіранта;
- практична підготовка;
- контрольні заходи тощо.

4.2. Навчальні заняття відбуваються під керівництвом або за участю викладача згідно з розкладом занять з викладачем на кафедрі біології ІМБГ НАНУ.

Основні види навчальних занять:

- лекція;
- семінарське, практичне, лабораторне, індивідуальне заняття,
- консультація, офісна зустріч.

4.3. Лекція - основна форма проведення навчальних занять для засвоєння теоретичного матеріалу, Лекції, як правило, проводяться академіками, членами-кореспондентами НАНУ, професорами, докторами та кандидатами наук. Лекції проводяться у відповідно обладнаних аудиторіях, для однієї або більше академічних груп аспірантів. Лектор зобов'язаний дотримуватися навчальної програми щодо тем лекційних занять, але не обмежується в питаннях трактування навчального матеріалу, формах і засобах доведення

його до аспірантів. Тематика курсу лекцій визначається робочою навчальною програмою.

4.4. Семінарське заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких аспіранти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань.

Семінарські заняття проводяться в аудиторіях або в навчальних кабінетах з однією академічною групою. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені аспірантами тези, виступи, активність у дискусії, уміння точно формулювати свою думку, обстоювати свою позицію, використовувати здобуті знання та веде облік рівня знань аспірантів.

Перелік тем семінарських занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

4.5. Практичне заняття - форма навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд аспірантами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань.

Практичні заняття проводяться в аудиторіях або в навчальних лабораторіях, оснащених необхідними технічними засобами навчання, обчислювальною технікою.

Практичне заняття може включати: проведення контролю попередньо набутих знань і компетентностей, умінь і навичок, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання тощо. Зазначені методичні засоби готує викладач, якому доручено проведення практичних занять, за погодженням з лектором даної навчальної дисципліни. Отримані аспірантом за окремі практичні заняття оцінки враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

4.6. Лабораторне заняття - форма навчального заняття, при якому аспірант під керівництвом викладача особисто проводить досліди з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень даної навчальної дисципліни, набуває практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою, методиками експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі.

Лабораторні заняття проводяться у спеціально обладнаних навчальних та наукових лабораторіях ІМБГ НАНУ з використанням устаткування, пристосованого до умов освітнього процесу (обладнання для наукових досліджень, лабораторні макети тощо).

Перелік тем лабораторних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Лабораторне заняття включає проведення поточного контролю підготовленості аспірантів до виконання конкретної лабораторної

роботи, виконання завдань теми заняття, оформлення індивідуального звіту з виконаної роботи та його захист перед викладачем. Виконання лабораторної роботи аспірантом оцінює викладач.

4.7. Індивідуальне навчальне заняття проводиться з аспірантами з особливими освітніми потребами. Такі заняття організовуються за окремим графіком з урахуванням індивідуального навчального плану аспіранта і можуть охоплювати частину або повний обсяг занять з однієї або декількох навчальних дисциплін, а в окремих випадках - повний обсяг навчальних занять для конкретного освітнього ступеня.

Види індивідуальних навчальних занять, їх обсяг, форми та методи проведення, форми та методи поточного і підсумкового контролю (крім підсумкової атестації) визначаються індивідуальним навчальним планом аспіранта з особливими освітніми потребами.

4.8. Консультація - додаткова допомога викладача, при якій аспіранти отримують відповіді на конкретні запитання, пояснення окремих положень, методичні поради. Консультації можуть проводитись на початку вивчення навчальної дисципліни, перед екзаменами, під час виконання індивідуальних занять, дисертацій.

4.9. Офісна зустріч – спілкування аспіранта з викладачем з певної проблематики, яке проводиться з ініціативи аспіранта або викладача.

4.10. Отримані аспірантом рейтингові оцінки з окремих семінарських, практичних, лабораторних, індивідуальних навчальних занять тощо враховуються при визначенні його загального навчального рейтингу згідно з робочою програмою дисципліни.

4.11. Індивідуальне завдання - одна з форм самостійної роботи, що передбачає виконання завдання з окремих дисциплін, визначених робочою навчальною програмою (підготовка реферату, тези, доповіді, повідомлення, огляду літератури, тощо).

4.12. **Самостійна робота аспіранта** – основна форма оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений на самостійну роботу аспіранта для вивчення навчальної дисципліни визначається робочою навчальною програмою кожної з дисциплін. Загальний обсяг самостійної роботи для кожної з дисциплін, які викладаються на ОНП не має перевищувати 75% робочого часу, відведеного для відповідної дисципліни.

Зміст самостійної роботи з конкретної дисципліни визначається робочою навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. На самостійне вивчення можуть виноситися окремі теми і розділи навчальної дисципліни.

Самостійна робота забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни, підручниками, навчальними і методичними посібниками, конспектами

лекцій, практикумом, списком наукової та фахової монографічної і періодичної літератури тощо.

Методичні матеріали для самостійної роботи включають запитання самоконтролю знань аспірантів.

4.13. Матеріал навчальної дисципліни, передбачений робочою навчальною програмою для засвоєння в процесі самостійної роботи, виносить на підсумковий контроль поряд з матеріалом, який опрацьовувався під час проведення занять.

4.14. Практична підготовка аспірантів, як ефективних викладачів вищої школи, – форма освітнього процесу, обов'язковий компонент освітньої програми для здобуття освітнього ступеня, має на меті набуття професійних вмінь та навичок. Така підготовка проводиться в умовах професійної діяльності під організаційно-методичним керівництвом викладачів закладів вищої освіти, з якими ІМБГ НАНУ має відповідні договори. Терміни, проведення практичної підготовки визначаються навчальним планом.

4.15. Дисертаційні роботи виконуються протягом всього навчання у аспірантурі та докторантурі ІМБГ НАНУ згідно індивідуальних навчальних планів під керівництвом наукових керівників і консультантів та оформлюються на завершальному етапі підготовки аспірантів та докторантів.

Порядок визначення теми, призначення керівників, порядок проведення захисту визначається постановою КМУ № 261 від 23.03.2016: “Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)” та іншими нормативними документами.

4.16. Контроль якості навчання – аналіз абсолютної успішності та якості навчання, який здійснюється двічі на рік за результатами зимової та весняно-літньої заліково-екзаменаційної сесії.

4.17. Порядок повторного проходження контрольних заходів у випадку отримання здобувачем незадовільної оцінки передбачає перескладання іспиту з дисципліни не більше двох разів. При заключному перескладанні іспит у здобувача приймає комісія, яка створюється завідувачем кафедри біології ІМБГ НАНУ. Оцінка комісії є остаточною. В разі незадовільної оцінки здобувач відраховується з аспірантури, якщо він навчався за рахунок коштів державного бюджету (за державним замовленням) за невиконання індивідуального навчального плану. За бажанням та за згоди наукового керівника здобувач може бути переведений на навчання у аспірантурі на контрактній основі.

4.18. Контроль якості викладання – проведення оцінювання якості курсу аспірантами та аналіз результатів анонімного опитування здобувачів після завершення навчального курсу.

5. Атестація аспірантів

Атестація аспірантів здійснюється відповідно до вимог Закону України про вищу освіту.

Освітньо-наукова програма підготовки докторів філософії в галузі біології за спеціальністю 091 – «біологія» розрізняє щорічну (проміжну) та підсумкову атестацію.

5.1. Щорічна (проміжна) атестація

Метою щорічної (проміжної) атестації є контроль виконання індивідуального плану аспіранта за всіма складовими, передбаченими навчальним планом. Проміжна атестація включає три модулі: 1) теоретичний, 2) науково-дослідницький, 3) практичний.

5.1.1. Атестація за теоретичним модулем передбачає складання іспитів відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії за спеціальністю 091 «біологія».

Технологія проміжної атестації включає наступні етапи:

- розробка теоретичних питань науково-аналітичного характеру;
- проведення контролю;
- перевірка виконаних завдань;
- усне обговорення письмових відповідей на теоретичні питання, творчі завдання, відповіді на додаткові запитання членів екзаменаційної комісії;
- оцінювання ступеня досягнення кінцевих цілей теоретичної підготовки аспірантів відповідно до об'єктивних критеріїв.

5.1.2. Атестація за науково-дослідницьким модулем здійснюється Вченою радою ІМБГ НАНУ. Атестація передбачає звітування на засіданні Вченої ради раз на рік. Метою звітування є контроль виконання індивідуального плану науково-дослідницького пошуку та дотримання графіку підготовки результатів науково-дослідницької роботи.

5.1.3. Практичний модуль, відповідно до начального плану, передбачає проведення асистентської педагогічної практики на другому-третьому році навчання. Метою проміжної атестації за практичною складовою є контроль виконання індивідуального плану та набуття аспірантом професійних навичок та вмінь на посаді викладача. Атестація за практичним модулем здійснюється кафедрою біології ІМБГ НАНУ на підставі висновків наукового керівника.

Рішення про щорічну (проміжну) атестацію аспіранта приймається і затверджується вченою радою ІМБГ НАНУ. Аспірант, що не пройшов проміжну атестацію, відраховується із аспірантури за поданням вченої ради інституту. Якщо аспірант не виконує індивідуальний план в науково-дослідницькій складовій, кафедра біології ІМБГ НАНУ за результатом

річного звіту порушує питання про відрахування із аспірантури у міжатестаційний період перед Вченою радою ІМБГ НАНУ.

6. Підсумкова атестація

Метою підсумкової атестації є встановлення відповідності рівня освітньо-наукової підготовки випускників аспірантури вимогам Освітньо-наукової програми доктора філософії в галузі біології за спеціальністю 091 «Біологія». Підсумкова атестація здійснюється за двома напрямками: 1) оцінювання рівня теоретичної та практичної фахової підготовки; 2) встановлення відповідності рівня науково-дослідницької підготовки вимогам, що висуваються до здобувачів ступеня доктора філософії за спеціальністю 091 «Біологія».

6.1. Оцінювання рівня теоретичної фахової підготовки передбачає складання комплексного підсумкового іспиту за спеціальністю 091 «Біологія» відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії. Перелік теоретичних питань та практичних завдань, що виносяться на іспит, складається викладачами кафедри біології ІМБГ НАНУ, що здійснює підготовку аспірантів за даною спеціальністю. Оцінювання здійснюється екзаменаційною комісією, склад якої та голова призначається наказом директора ІМБГ НАНУ.

6.2. Нормативною формою підсумкової атестації є прилюдний захист результатів науково-дослідницької роботи, які представлені у вигляді дисертації. Він дозволяє встановити відповідність рівня науково-дослідницької підготовки аспіранта та вимог, що висуваються до доктора філософії за спеціальністю 091 «Біологія».

Підсумкову атестацію у вигляді прилюдного захисту дисертації здійснює постійно діюча або разова спеціалізована вчена рада, акредитована відповідно до ст. 6.3 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р.

Підсумкова атестація аспірантів, що повністю виконали ОНП підготовки докторів філософії в ІМБГ НАНУ за спеціальністю 091 «Біологія», завершується присудженням наукового ступеня «доктор філософії» в галузі біології за спеціальністю 091 «Біологія» з врученням диплому доктора філософії та додатку, що є невід'ємною частиною диплому. У дипломі та додатку наводиться інформація про набутий освітній рівень та кваліфікацію відповідно до ст. 7.4, 7.5 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р.

7. Рух здобувачів

7.1. Здобувач вищої освіти має право на перерву у навчанні у зв'язку з обставинами, які унеможливають виконання освітньої (наукової) програми (за станом здоров'я, призовом на строкову військову службу у разі втрати

права на відстрочку від неї, сімейними обставинами тощо). Таким особам надається академічна відпустка, яка оформлюється наказом директора Інституту із зазначенням підстави та термінів академічної відпустки. Максимальна тривалість академічної відпустки встановлюється до одного року. За необхідності тривалість академічної відпустки може бути подовжена за заявою здобувача до одного року максимально. Допуск до навчання здобувача, у якого завершився термін академічної відпустки, здійснюється наказом директора Інституту на підставі заяви здобувача. Здобувачі, які до завершення терміну академічної відпустки не подали заяву про допуск до навчання, відраховуються з аспірантури за наказом директора Інституту.

7.2. Підставами для відрахування здобувача вищої освіти є:

- 1) завершення навчання за відповідною освітньо-науковою програмою;
- 2) власне бажання;
- 3) переведення до іншого навчального закладу;
- 4) невиконання індивідуального навчального плану, випадки коли здобувач не приступив до занять після закінчення відпустки (академічної відпустки) або своєчасно не подав документи для її продовження;
- 5) порушення умов договору про надання освітніх послуг, укладеного між ІМБГ НАНУ та особою, яка навчається, або фізичною (юридичною) особою, яка оплачує таке навчання;
- 6) інші випадки, передбачені законами.

7.3. Особа, відрахована з аспірантури до завершення навчання, отримує академічну довідку, що містить інформацію про результати навчання, назви дисциплін, отримані оцінки і здобуту кількість кредитів ЄКТС.

7.4. Академічні довідки, отримані здобувачами в інших вітчизняних закладах вищої освіти чи наукових установах розглядає предметна комісія ІМБГ НАНУ та приймає рішення про їх зарахування.